

РОЗДІЛ 6. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ
В ОСВІТІОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО АНГЛОМОВНОГО НАВЧАННЯ
КУРСАНТІВ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВTHE ARTICLE IS DEVOTED TO THE PECULIARITIES OF DISTANCE
TEACHING CADETS ENGLISH USING MULTIMEDIA AIDS

Стаття присвячена проблемі дистанційного навчання курсантів Академії Державної пенітенціарної служби англійської мови з використанням мультимедійного навчального посібника. На основі критичного дослідження з'ясовано специфіку організації дистанційного навчання англійської мови у вищих закладах освіти.

У ході дослідження виокремлено такі поняття, як «дистанційне навчання англійської мови», «мультимедійний навчальний посібник для дистанційного навчання майбутніх фахівців англійської мови», «автономне дистанційне оволодіння англійською мовою комунікативною компетентністю». Визначено мету дистанційного навчання англійської мови.

Детально описано реалізацію різних рівнів автономії для дистанційного навчання курсантів англійської мови з використанням мультимедійного посібника. Передбачено реалізовувати такі види автономії, як часткова автономія з внутрішнім самоконтролем і зовнішнім автоматизованим контролем, напівавтономія та умовно повна автономія. Ці рівні враховують різні форми контролю.

Обґрунтовано структуру мультимедійного навчального посібника. Зазначено, що цей посібник повинен містити такі компоненти, як навчальні (аудіо, відео й текстові) електронні матеріали; файли з комплексами вправ і завдань для формування лінгвосоціокультурної та навчально-стратегічної компетентностей; програми з накопиченням статистичних даних про результати навчальних досягнень курсантів, із використанням різних аудіовізуальних засобів навчання; файли для здійснення контролю та самоконтролю тощо. Зазначено, що в мультимедійному навчальному посібнику передбачається моделювання різноманітних аспектів реальної ситуації англійської професійної спілкування, індивідуалізація навчання, можливість активізувати змістову, операційну та мотиваційну сторони навчального процесу під час дистанційного навчання; можливість диференціації вправ і завдань за рівнем складності; створення активного комфортного віртуального керованого комунікативного середовища, у якому здійснюється дистанційне навчання. Запропоновано здійснювати організацію дистанційного навчання курсантів англій-

ської мови з використанням мультимедійного посібника за такими етапами, як організаційний, навчальний і контрольний.

Ключові слова: дистанційне навчання, англійська мова, курсанти, мультимедійний навчальний посібник.

The article is devoted to the problem of distance teaching English using a multimedia textbook to cadets of the Academy of the State Penitentiary Service. On the basis of a critical analysis of the scientific literature it has been clarified the specifics of the organization of distance teaching English in higher education institutions.

It has determined the following definitions: "distance teaching English", "multimedia textbook for distance teaching English communication to future specialists", "autonomous distance mastering English communicative competence". The aim of distance teaching English has been defined.

The implementation of different levels of autonomy for distance teaching cadets English using a multimedia manual has been described in detail. It is specified to implement such types of autonomy as partial autonomy with internal self-control and external automated control, semi-autonomy and relative autonomy. These levels take into account various forms of control.

The structure of the multimedia textbook has been substantiated. It is defined that a multimedia textbook should consist of such components as educational (audio, video and text) electronic materials; files with units of exercises and tasks for the formation of linguasociocultural and learning and strategic competences; built-in programmes with statistical data on the results of cadets' academic achievements, using various audiovisual teaching aids; files for control and self-control activities, etc. It is grounded that the multimedia textbook provides various aspects of the real situation of English professional communication, individualization of learning, the ability to activate the content, operational and motivational aspects of the distance teaching English; differentiation of exercises and tasks according to the level of difficulty; creation of an active comfortable virtual controlled communicative environment in which distance learning English is carried out. It is proposed to organize distance teaching cadets English using a multimedia textbook according to the organizational, training and control stages.

Key words: distance teaching, English, cadets, multimedia textbook.

УДК 378.147=111
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/29-1.35>

Биконя О.П.,
докт. пед. наук, доцент,
професор кафедри іноземних мов
Академії Державної пенітенціарної
служби

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що зі зміною та розширенням цілі вивчення англійської мови у вищих закладах освіти, зокрема в Акаде-

мії Державної пенітенціарної служби, дистанційно у зв'язку поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) постає необхідність ознайомлення з інноваційними технологіями та методами викла-

дання навчальної дисципліни в ході навчання іноземних мов [3–4]. Тому формування курсантами знань і навичок, що надають їм змогу ефективно самостійно регулювати своє навчання, стає однією із цілей вищої освіти на період карантину [3–4].

Із цією метою викладачі повинні застосовувати такі технології навчання, які б надавали курсантам можливість опанувати найбільш зручними й ефективними для кожного з них навчальними стратегіями та використовувати їх як на дистанційному віртуальному занятті, так і в самостійній позааудиторній роботі. Це передусім створить сприятливі умови для формування в них здатності до автономного навчання, оскільки процес навчання повинен мотивувати курсантів до активної навчальної діяльності, до свідомого оцінювання своєї мовленнєвої поведінки.

Інтернет дає змогу з'єднати курсантів і викладачів, які розділені географічно на період карантину. Використання різноманітних мультимедійних засобів навчання перетворюють дистанційне навчання з режиму трансляції на інтерактивний режим, допоможе підтримати інтерес курсантів до вивчення англійської мови та зробити процес навчання більш продуктивним і цікавим.

Під час дистанційного англомовного навчання викладачі й курсанти можуть використовувати такі методи навчання, як веб-навчання, віртуальні лабораторії, групові дискусії, мозковий штурм, аудіовізуальні презентації, створення проектних робіт тощо. Також можна проводити змішаний підхід до поєднання супутникових телеконференцій і віртуальних практичних занять з англійської мови [2].

Під час дистанційного навчання англійської мови курсанти навчаються згідно з розкладом занять в Академії. Навчальні матеріали, до яких належать посібники та підручники, відеофонограми та фонограми, надсилаються кожному курсанту на електронну скриньку, передаються через Skype, Zoom, Viber тощо. Заняття з англійської мови проходять у режимі синхронного спілкування, використовуються діалогові форми, які вимагають одночасної участі в процесі цього навчання курсанта й викладача. Викладач використовує лінійні/нелінійні, текстові та гіпертекстові форми навчання [2].

Важливим фактором буде поєднати індивідуалізованість дистанційного навчання з колективною роботою у віртуальній навчальній аудиторії так, щоб усі курсанти навчальної групи/підгрупи були залучені та продуктивно працювали відповідно до своїх індивідуальних здібностей. Передусім забезпечення викладачів і курсантів мультимедійними навчальними посібниками та інтегрування їх в Інтернет дасть можливість продуктивно і творчо підготувати й провести заняття дистанційно.

Отже, постає питання про необхідність використання мультимедійних засобів під час дистанційного навчання курсантів англійської мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дистанційному навчанню у вищій школі присвячена ціла низка вітчизняних і закордонних праць, зокрема таких науковців, як D. Barron, K. Hall, J. Hill, M. Natarajan, M.M. Santana de Oliveira, A.S. Torres Penedo, V.S. Pereira, A. Lenn, M. Алексеев, О. Андреев, В. Биков, О. Довгялло, М. Жалдак, В. Жулкевська, В. Кухаренко, Н. Муліна, О. Огієнко, В. Свиридюк, Є. Смирнова-Трибульська, П. Сердюков, О. Сорок, Б. Шуневич та ін.

Треба зазначити науково-дослідну діяльність учених у напрямках вивчення сутності, особливостей, функцій і місця мультимедійних засобів у навчальному процесі, засад його створення, вимог до нього й критеріїв його оцінювання. Опубліковано багато наукових робіт, у тому числі дисертаційних, які містять плідні й апробовані ідеї з проблеми навчання іноземних мов з використанням мультимедійних технологій (П. Асоянц, М. Афоніна, О. Бігич, О. Биконя, О. Гон, В. Дейнеко, Т. Каменєва, Н. Кіргінцева, В. Краснопольський, А. Орищенко, О. Пометун, С. Радецька, В. Редько, П. Сердюков, Д. Таушан та ін.).

Дослідження вчених показує, що використання мультимедійних засобів допомагає реалізувати системний, компетентнісний, рефлексивний та особистісно-орієнтований підходи до навчання англійської мови, забезпечує індивідуалізацію й диференціацію навчання, розвиток автономності, продуктивності і творчості, коригує навчальний процес, урахуовуючи інтереси й можливості окремих курсантів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз стану наукового опрацювання проблеми дистанційного навчання курсантів англійської мови з використанням мультимедійних засобів показав, що, попри певні досягнення в галузі дистанційної освіти, розроблення та використання мультимедійних посібників, ця методична проблема потребує подальшого дослідження, оскільки не унормований поняттєвий апарат із цієї теми, немає розроблених теорій дистанційного навчання в професійній підготовці курсантів Академії Державної пенітенціарної служби, не проводиться порівняльний аналіз мультимедійних засобів навчання для віртуального навчального середовища та форм оцінювання; не розроблено технології автономного дистанційного навчання курсантів англійської мови з використанням мультимедіа посібників, що є необхідною умовою його інтерактивності; не розроблено підходи до впровадження дистанційної форми англомовного навчання курсантів на базі Академії Державної пенітенціарної служби на період карантину у зв'язку поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19).

Недостатнє розв'язання питань організації дистанційного навчання курсантів іноземних мов заострює актуальність обраної теми й зумовлює мету

дослідження. У рамках дослідження нам необхідно висвітлити поняття «дистанційне навчання» та його структурні компоненти, а також окреслити проблеми організації дистанційного навчання курсантів (вищої школи) іноземних мов з використанням мультимедійного посібника.

Мета статті – розкрити особливості дистанційного англomовного навчання курсантів з використанням мультимедійних засобів.

Виклад основного матеріалу. На основі ретроспективного аналізу праць із цієї проблеми й дослідження, присвяченого організації самостійної позааудиторної роботи студентів з англійської мови з використанням мультимедійного електронного посібника [1], трактуємо **дистанційне навчання англійської мови** як форму навчально-пізнавальної діяльності з оволодіння майбутніми фахівцями англomовним спілкуванням, яку організовує й контролює курсант на основі зовнішнього опосередкованого управління викладачем. *Метою дистанційного навчання англійської мови* є формування в курсантів англomовної комунікативної компетентності, реалізація різних рівнів автономії (часткової/напівавтономії/умовно повної автономії), розвиток рефлексії, самостійності, продуктивності і творчості курсантів, системності й послідовного вивчення англійської мови згідно з навчальним планом і навчальною програмою дисципліни, здійснення різних видів контролю (контроль з боку викладача, взаємоконтроль і самоконтроль), оцінювання та самооцінювання згідно з критеріями оцінювання.

Організацію дистанційного навчання англійської мови майбутніх фахівців доцільно здійснювати з використанням дидактичних навчально-методичних засобів, передусім, діагностичних таблиць, таблиць спостереження та самооцінювання, мультимедійних засобів, передусім мультимедійних навчальних посібників.

Мультимедійний навчальний посібник для дистанційного навчання майбутніх фахівців англomовного спілкування ми визначаємо як інтерактивне мультимедійне навчальне видання, яке призначене для дистанційного синхронного й асинхронного оволодіння майбутніми фахівцями англomовними компетентностями. Це видання містить мультимедійно представлено текстову, звукову, ілюстративну та графічну інформацію. Воно моделює ситуації професійного усного й писемного спілкування англійською мовою згідно з темами, розділами/модулями навчальної програми та навчальним планом дисципліни. Воно забезпечує безперервність і повноту процесу навчання англійської мови, ураховує різні форми контролю (наприклад, контроль з боку викладача, самоконтроль) результатів навчальних досягнень курсантів і визначених стратегій керування їхньою навчально-пізнавальною діяльністю під час дистанційного навчання англійської мови.

Мультимедійний навчальний посібник для дистанційного навчання має містити такі компоненти:

1) навчальні (аудіо, відео й текстові) електронні матеріали з комплексами вправ і завдань до розділів/тем/підтем занять згідно з навчальною програмою для формування мовних і мовленнєвих компетентностей;

2) файли з комплексами вправ і завдань для формування лінгвосоціокультурної компетентності (поради/рекомендації для англomовного усного та писемного спілкування, про культуру, історичні факти, реалії виучуваної мови тощо);

3) папки з комплексами вправ і завдань для формування навчально-стратегічної компетентності (мовний щоденник із таблицями планування навчальної діяльності, діагностичними таблицями, таблицями спостереження та самооцінювання протягом дистанційного навчання);

4) налаштовані програми з накопиченням статистичних даних про результати навчальних досягнень курсантів (збір та оброблення статистичних даних про індивідуальну навчальну діяльність курсанта); з багаторівневим поданням навчального матеріалу, що підлягає засвоєнню; з покажчиками послідовності дій і переходу до довідкових даних і блоку багаторівневої базової підготовки; поєднанням інформаційних масивів різних типів на підставі асоціацій у єдине смислове ціле; з використанням різних аудіовізуальних засобів навчання;

5) файли для здійснення контролю за навчальною діяльністю курсанта з точністю й об'єктивністю, з постійним зворотним зв'язком (кожен курсант має отримати повідомлення про результат виконання вправи й завдання, кількість помилок та оцінку).

Отже, у мультимедійному навчальному посібнику передбачається моделювання різноманітних аспектів реальної ситуації англomовного професійного спілкування, індивідуалізація навчання, можливість активізувати змістову, операційну та мотиваційну сторони навчального процесу під час дистанційного навчання; можливість диференціації вправ і завдань за рівнем складності відповідно до рівня знань і розумових здібностей курсантів; розгалуження послідовності навчання на основі аналізу помилок курсанта; створення активного комфортного віртуального керованого комунікативного середовища, у якому здійснюється дистанційне навчання; формування навичок самостійної позааудиторної роботи курсантів, самоконтролю й самооцінювання курсантів і створення умов для дистанційного навчання з англійської мови.

Організація дистанційного позааудиторного навчання майбутніх фахівців з використанням мультимедійного навчального посібника повинна бути спрямована не лише на оволодіння англійською мовою, а й на розвиток навичок, умінь і прагнення здійснювати дистанційно навчально-пізнавальну діяльність, необхідну для розвитку

автономії курсантів. Розвиток автономії курсанта та його здатність до саморегуляції досягається в результаті не тільки формування в курсанта мовних, мовленнєвих, соціолінгвістичної, навчально-стратегічної компетентностей, а й урахування його психологічних якостей.

Відповідно, у ракурсі дослідження *автономне дистанційне оволодіння англомовною комунікативною компетентністю* становить організацію навчально-виховної діяльності, спрямованої на вивчення англійської мови; з орієнтацією на більшу самостійність курсантів; без постійної регламентації комплексу вправ і завдань, прийомів, засобів контролю й оцінювання успішності виконання цих вправ і завдань; в основному без прямого керівництва викладача, але з матеріалами, дібраними й організованими викладачем.

Отже, за умови забезпечення курсантів мультимедійним навчальним посібником, що створює умови для формування в майбутніх фахівців умінь визначати цілі, ставити перед собою конкретні завдання, обирати шляхи і способи їх досягнення тощо, можна організувати процес дистанційного оволодіння англомовними компетентностями на рівні *часткової автономії* (на першому курсі), *напівавтономії* (на другому і третьому курсах) та *умовно повної автономії* (на четвертому курсі).

Під час дистанційного навчання майбутніх фахівців англійської мови, де реалізується *часткова автономія з внутрішнім самоконтролем*, передбачається, що викладач визначає цілі дистанційного навчання англійської мови, види робіт і зміст навчально-виховної діяльності; регламентує дії курсантів; забезпечує їх інформацією щодо стратегій навчання. Курсанти повинні виконувати вправи та завдання в установленому порядку, результати виконання цих вправ і завдань перевіряються під час онлайн-заняття. Курсантам пропонуються ключі після виконання вправ і завдань у мультимедійному посібнику. За виконання певного комплексу вправ і завдань у посібнику курсант доповідає викладачу; поради для професійного спілкування обговорюються на занятті й на консультації.

Реалізація *часткової автономії із зовнішнім автоматизованим контролем* передбачає, що викладач визначає цілі дистанційного навчання англійської мови, види робіт і зміст навчально-виховної діяльності; регламентує дії курсантів; забезпечує їх інформацією щодо стратегій навчання. Курсанти повинні виконувати вправи та завдання в установленому порядку, результати виконання цих вправ і завдань перевіряються під час онлайн-заняття. Зауважимо, що курсанти не отримують ключі до виконання вправ і завдань. Після виконання вправ і завдань програма в мультимедійному посібнику надає курсанту інформацію про правильність виконання вправи/завдання; повідомляє кількість коректно зроблених відпо-

відей або надає варіанти правильної відповіді. Курсант повинен звітувати за кожний опрацьований комплекс вправ і завдань перед викладачем. Завдання для формування лінгвосоціокультурної компетентності обговорюються на консультації.

Як ми бачимо, *часткова автономія* передбачає систематичний контроль викладача і співвідноситься із *жорстким управлінням* роботи курсантів.

Під час реалізації *напівавтономії* викладач із курсантами визначає цілі роботи; забезпечує їх навчальними матеріалами із ключами; інформацією про ефективні стратегії англійської мови. Перевірка результатів виконання мультимедійних вправ і завдань здійснюється під час онлайн-заняття. Курсант повинен заповнювати мовний портфель, а саме таблиці планування та досягнень курсанта, таблиці самооцінювання, у мультимедійному посібнику.

Ця діяльність характеризується *відносно жорстким управлінням*.

Щодо умовно повної автономії засобами мультимедійного навчального посібника, то вона здійснюється так: курсанти самостійно визначають цілі роботи на основі програмних цілей; їм надсилають інформацію щодо етапів навчання англійської мови дистанційно на період карантину, інформацію про мультимедійний посібник (його структуру, зміст, функції, корисні джерела в ньому тощо). Вони самостійно виконують комплекси вправ і завдань у посібнику, модульні тести з тестовими завданнями; заповнюють таблиці самооцінювання й таблицю планування та досягнень; курсанти створюють своє *портфоліо* з письмовими (Downloads) та усними (My records) роботами. На консультації вони вирішують нагальні потреби щодо дистанційного навчання англійської мови. Курсанти самостійно шукають додаткову інформацію для створення проектних робіт тощо. Разом із викладачем вони визначають критерії оцінювання рівня володіння англомовною комунікативною компетентністю на певному етапі засвоєння навчального матеріалу. Вони здійснюють самооцінювання й взаємооцінювання власних робіт за визначеними критеріями. Створенні діалоги/монологи курсантів записуються програмою в мультимедійному посібнику та надсилаються безпосередньо викладачу на електронну скриньку.

Потім під час онлайн-заняття в Skype/Zoom тощо курсанти та викладач можуть обговорити виконання цих завдань і вправ.

Зазначимо, що ведення таблиці планування та досягнень курсанта й заповнення таблиці самооцінювання передбачає не лише самоаналіз власної діяльності, а й самозвіт курсантів щодо рівня складності системи вправ і завдань, її доцільності, безпосередньої необхідності стратегій, які вони використовують для виконання вправ і завдань поза межами аудиторії, і, відповідно, моніто-

рингу власних досягнень. Ведення портфоліо в мультимедійному посібнику доцільно заохочувати додатковими балами за навчальний розділ/модуль/тему з метою проконтролювати інтерес курсантів у використанні запропонованих викладачем стратегій і виправдати затрачений на цей вид роботи додатковий час.

Після опрацювання кожного комплексу мультимедійних вправ і завдань курсанти повинні виконати модульну контрольну роботу. Бали за цю роботу курсант отримує на цій ж сторінці відразу, як він виконав. Зауважимо, що результат успішності виконання тестових завдань надходить на електронну скриньку. Отже, викладач і курсант мають можливість бачити результат успішності дистанційного навчання англійської мови.

Умовно повній автономії притаманний гнучкий характер управління.

Як ми бачимо, від того, наскільки ефективно буде спланована дистанційна навчальна діяльність засобами мультимедійного посібника, безпосередньо залежить якість її виконання.

Треба підкреслити той факт, що ефективність дистанційного навчання курсантів англійської мови залежить від того, наскільки курсанти забезпечені можливістю здійснювати *взаємо/самоконтроль, самокорекцію та взаємо/самооцінювання* власної навчальної діяльності.

У мультимедійному посібнику варто передбачити декілька видів зворотного зв'язку для реалізації функцій контролю, керування, корекції навчальної діяльності курсантів: зовнішній автоматизований контроль; зовнішній контроль з боку викладача та курсантів групи; внутрішній самоконтроль і саморегуляцію англомовної навчальної діяльності.

Отже, передбачаємо реалізацію *часткової автономії* з внутрішнім самоконтролем і зовнішнім автоматизованим контролем, *напівавтономії* та *умовно повної автономії*.

Організацію дистанційного навчання курсантів англійської мови з використанням мультимедійного

посібника варто здійснювати згідно з такими етапами, як *організаційний, навчальний і контрольний*.

Висновки. Отже, на основі ретроспективного аналізу праць із проблеми дистанційного навчання іноземних мов у вищому освітньому закладі й дослідження, присвяченого організації самостійної позааудиторної роботи студентів з англійської мови з використанням мультимедійного електронного посібника, визначено поняттєвий апарат (*дистанційне навчання англійської мови, мета дистанційного навчання англійської мови, мультимедійний навчальний посібник для дистанційного навчання майбутніх фахівців англомовного спілкування, автономне дистанційне оволодіння англомовною комунікативною компетентністю, рівні автономії для дистанційного навчання курсантів*); розглянуто компоненти (файли, програми тощо) мультимедійного навчального посібника для дистанційного навчання англійської мови; обґрунтовано реалізацію різних рівнів автономії для навчання курсантів дистанційно з використанням цього посібника.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Биконя О.П. Теоретико-методичні засади самостійної позааудиторної роботи з англійської мови студентів економічних спеціальностей : дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.02. Київ : Київський національний лінгвістичний університет, 2018. 791 с.
2. Котлярова В.Ю. Дистанційне навчання англійської мови студентів педагогічного ВУЗу. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2016. Вип. 10. С. 124–130.
3. МОЗ затвердив новий COVID-протокол для закладів освіти. Новини освіти в Україні. URL: <https://osvita.ua/news/76061> (дата звернення: 29.10.2020).
4. Про затвердження протиепідемічних заходів у закладах освіти на період карантину у зв'язку поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) : Постанова МОЗ України від 22.08.2020 № 50. URL: <https://osvita.ua/legislation/other/76059> (дата звернення: 29.10.2020).